

Eszmény a jövőnek

Tisztelet az öt éve elhunyt Bulányi Györgynek

Korunk komplex válsága lényegét tekintve *értékválság*. Közös értékrend nélkül nincsenek közös célok, sem közös érdekek, így nincsenek ún. „mi-tudattal” bíró szerves közösségek sem. A kereszténység válsága következtében a szellemi értékek helyett anyagiak dominálnak, ideálok helyett földhözragadt számítások, nagyívű életcélok helyett rövid távú taktikák, elvek helyett elvtelen megalkuvások. A mai morális válság így mindaddig nem küzdhető le, amíg egy új értékrend és annak hiteles képviselői nem jelennek meg. Az összes hazugságok és visszaélések néha komoly harc árán leleplezhetőek és kritizálhatóak, de ez még nem konstruktív tevékenység. Újat építeni csak azok a példaadó személyiségek képesek, akik már pusztán létükkel is ideális szellemiséget sugároznak, hát még szavaikkal és tetteikkel. Életen és halálán túli értékeket koncentrálna önmagukban, közvetlenül nem vesznek részt az ellentmondások egymással folytatott küzdelmében. Fölötte állnak minden negatív indulatnak, de erősítik a megértés és a jóindulat minden megnyilvánulását. Példaként Gandhi vagy a mostani dalai láma jut eszembe, akiket politikailag támadni annyit jelentett, mint morálisan hiteltelenné válni.

Mi, keresztények, Jézus istenítésével *elveszítettük a valódi jézusi eszményt*. A Szentháromság második személyévé magasztosított, emberi valóságában azonban elsorvasztott Mester napjainkra követheletlenné vált azok számára is, akik szívük szerint az ő példáját szeretnék követni, de eszük a krisztológiai dogmák fogságában ezt nem engedi. Aki ismeri a dogmatörténetet, az monofizitizmusnak nevezi azt a Jézust istenítő fölfogást, amelyet korábban eretnekségnek ítélték, majd mégis elfogadtak az egyházi gyakorlatban. Kempis Tamás híres műve például, a „Krisztus követése” már a középkori embert sem győzte meg az akkori Jézus-eszmény realitásáról, emberileg értelmes megközelítéséről, így Jézusnak az Oltáriszentségben absztrahált alakja nem tette lehetővé, hogy az akkori „devotio moderna” megoldja a reformációhoz vezető kérdéseket. Némileg más a helyzet magának Jézusnak az eszményével, a kisgyermekkel. Mint az Isten előtti kapcsolat normája minden korban változatlanul érvényes marad, mert csak ártatlan, megtisztult ember juthat Országába, csak tiszta szívűek láthatják meg a mindenek Atyját. Emberi vonatkozásban viszont a gyermekiség kiszolgáltatottságot, élehetlenséget, becsaphatóságot és állandó vereséget jelentene. *Hogyan valósulhat meg ma a jézusi ideál?* Már nem lenne képes emberi, társadalmi eszményünk jövőnk kapcsolataink alakítására?

A keresztény éra lezárulása elkerülhetetlenné teszi a kialakult keresztény hagyomány *eddigieknél radikáli-*

sabb felülvizsgálatát és folytathatóságának kérdését. Ma sem az evangéliumok páratlan, teokratikus értékrendje jelent gondot, hanem a jézusi forrás aktuális megvalósítása. Ha visszatekintünk, három régi keresztény eszményt kell újra mérlegelnünk; ezek mindegyike egykor részlegessé tette, részlegességében viszont abszolutizálta és így eltorzította a jézusi teljességet.

Az első, az *apostoli* eszmény, főleg Pál alakjában, a világ megtérítésére tette a hangsúlyt. A mennyiségileg gyorsan növekvő egyházban sajnos nem Isten országa vált bárki számára hozzáférhetővé, még csak nem is az embertestvéri minőség lett közös evidencia, hanem az álhierarchikus alárendeltség, később pedig a karizmától mentes klerikalizmus lett úrrá a birodalmi egyházban.

A számukban látványosan terjedő kora keresztény gyülekezetek természetesen judaista, majd hellenista reakciót, a Római Birodalom üldözését váltották ki. Ekkor a *vértanúság* lett az új vallás eszménye: megalkuvás nélkül vallották meg Krisztus-hitüket mindazok, akik lelkesen elvetettek minden evilági nyomorúságot és kétes sikert, fenyegetést és megvesztegetést, mert a mindennapi szolidaritás, az önzetlen szeretet, a kölcsönös gondoskodás és bátorítás belső tartást adott a hatalom fenyegetésével és az irigyek gonoszságával szemben. A rágalom elöbbitőbb visszaütöttek a rágalmozókra, és az egyház így meghívást kapott a hitében megrendült birodalom megszentelésére.

Isten uralmának fölcserélését egy politikai hatalom támogatására eleinte csak kevesen vették észre és utasították el, de belőlük lett az ösztönös-tudatos *szerves mozgalom*. Ennek az új keresztény elitnek az eszménye a középkor során nyugaton a regulával folytatott küzdelemmé, annak megkerülésévé és új rendek alapításává laposodott, de keleten is rituális formássággá merevedett, amikor megriktultak a karizmatikus lelki vezetők. Az önmagukkal küszködő, megtisztulásig el sem jutott barátok gyülekezete így nem lehet reális ideál mindenki számára a jövőben. Még inkább vonatkozik ez a fogyatkozó világi klérusra.

Mint volt ortodox szerzetes és pap számos illúzióval találkoztam, amíg beláttam, hogy nem a történelmi múlt kritikátlan megőrzésére rendeltettünk, hanem Isten *örök és közvetlen uralmát* kell megéreznünk és megéreztetnünk: adott körülmények között hitelesen képviselnünk. Ez azonban azt jelenti, hogy még Jézus hitelesen rekonstruált alakjától is meg kell különböztetnünk koránkat, természeti és kulturális adottságainak sajátos jellemzőit, amelyek itt és most már nem utánozhatók. Nehéz elfogadni például azt a tökéletességre irányuló tanácsát, miszerint osszuk szét mindenünket, és otthon, megélhetés nélkül kövessük őt. Konkrét fizikai mivoltá-

ban ez nekünk már úgysem adatik meg, de a Mester páratlan szellemi örökségét most is tanulmányozhatjuk és átvehetjük. Így is hála legyen Istennek, ha mindenben csak őrá szorulunk. A gazdagságot egy lelkiismeretes ember eleve elutasítja Jézus példája szerint, mert lelki-erkölcsi csapdájával tisztában van. Ha valamiben gazdagodna, az etikusan emberi kapcsolatai bővítése és mélyítése lenne. Relatív szegénységgel, de szellemi igényességgel is kell tökéletességre vezető útnak lennie mindannyiunk számára. Aki pedig ennél meredekebb utat választ, például önkéntes hajléktalanságot, kiszolgáltatottságot, hogy munka helyett ígét hirdessen vagy egyfolytában meditálni tudjon, azt csak csodálni lehet, de követni aligha. A vándortanítók kalandos, ám tragikusan végződő élete különleges elhivatottsággal és isteni segítséggel lehetséges ugyan, de nem mint egyetlen esély a tökéletességre, az emberek szellemi-morális szolgálatára. Még a visszavonult remete is hordozhatja lélekben, kisebb vagy nagyobb körben a világi gondokkal küszködők terheit.

A szerzetesi közösségek kompromisszumos szegénysége (közös vagyona), apátnak vagy más előljárónak fogadott engedelmessége, valamint a másik nem elutasítása szintén ellentétes a korlátlan emberszeretet jézusi normájával. A gyűlöletet nem szükséges gyűlölettel viszonzni, ami erkölcsileg sem csekélység, de csak a gyűlölködő megértésén és sajnálatán keresztül juthatunk el valamilyen jóindulatú megbékélésig iránta. Nem zárom ki, hogy különleges isteni erővel valaki még ennél is többre legyen képes, de nem írható elő mindenkinek, hogy szeresse gyűlöljét, amint Jézus is keserűen megítélte és támadta farizeus ellenfeleit. Bölcsebb dolog *Istenre bízni minden elkerülhetetlen konfliktust*, aki „majd megfizet”. Törekvésként én is elfogadom, hogy tartózkodnunk kell az ítélezkéstől vagy a férjes asszonyok megkívánásától, amihez azonban érzékeny lelkiismeret és együttérzés szükséges. De ma, a házastársi hűség lazulásának a korában sajnos mindenki nagyobb

kísértésnek van kitéve, mint amikor a férjes asszonyokat decensebb öltözékük alapján föltűnően megkülönböztették a hajadonoktól. Egyéb vonatkozásokban is bonyolultabb lett kétezer év alatt a világ, ezért ma már száz bárányból nemcsak egy tévelyeg, hanem akár a többségük is, tehát lassan ritkaságnak számítanak a minden téren normális emberek.

Ezek után nem könnyű lelkes szavakkal a jövő eszményéről írni, bármennyire fontosnak érzem is a bemutatását. Legelőször óvatosságból csak az ajánlható, hogy el kell utasítanunk minden hatalmi, üzleti vagy egyéb manipulációt, főleg ami a médián keresztül ér bennünket. Önálló, szabad szellem csak rendkívül kritikusan fogadhat el minden többségi vagy annak hirdetett véleményyt, főleg ha megérzi annak hamisságát. *Mennyiség nem minősíthet*: bármennyien harsognak tévedéseket, attól azok nem lesznek igazak. Vonatkozik ez minden hiedelemre, akár a vallásos hitre is, mert hitük ma csak bizonyosságoknak, evidenciáknak, tapasztalatilag igazolt igazságoknak lehet – ami csöndes szakítást jelent a szekularizált egyházszervezetekkel, a hihetetlenre vált vagy fanatikus néphittel. Paradox módon ez nálunk nem jelent nagyobb megrázkódtatást, mint ott, ahol még erős, hagyományos nemzeti egyház akadályozza a jézusi misztériumok megértését. A Mennyek országát sajnos korábban is csak kevesen, a „választottak” fogták föl, és ezután sem lesz könnyebb emberi vagy emberfölötti beavatást találni hozzá. Csupán a legmagasabb rendű, Jézuséhoz hasonló eszmény hozhatna új korszakot megérettetésében, és elsősorban a nyugati kereszténység újjászületése érdekében.

Ennyi körülírás után úgy érzem, hogy ma az önzetlen szolgálat követendő eszményét a *nagycsaládos bázisközösségek valósíthatják meg* a legjobb eséllyel, mint amilyenre Bulányi György Bokor-mozgalma is vállalkozott. Ebben az életformában egyesíthető mindaz, amit az evangélium legfontosabb normáinak tartunk: a szegénység, áldozatkészség, gondoskodás és tanítás. A nagy családon belül megoszló örömök és feladatok természetesen csak okos összhangban lehetnek főlemelők, és nemcsak a családon belül, hanem családok együttműködése révén is. A hiányok és többletek elosztása (időben, pénzben, lelki erőben) azokra is kiterjedhet, akiknek nem adatott meg az egészséges nagycsalád, de hajlandóak anyagi vagy szellemi segítséget nyújtani a gyermekek nevelésével együtt járó terhek hordozásához. Az élet természetes továbbadását azelőtt is a kiterjedt rokonság könnyítette meg, ennek híján viszont egy új, morális-teológiai választáson alapuló, baráti közösség vállalhatja át magasabb szinten ugyanezt. Minél egyszerűbben, természetesebben, de nem minden szervezettség nélkül. Az ajánlható eszmény lényege ugyanis a *Szentlélek egyéni és közösségi indítása* lehet, az ő közvetlen vezetésére való ráhangolódás, az anyagi akadályok fölszámolása és a szellemi harmónia megteremtése. A korábbi keresztény eszmények föltűnő hangsúlyozása helyett a nagy család nem kíván nagy szavakat, csupán csöndes, szinte rejtett helytállást. Nem mellékesen népesedési, öregedési gondjaink megoldását, nemzeti katasztrófánk megelőzését is jelenti.

